

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף נז

(בעמוד הקודם)

למדנו במשנה הבכור והמעשר והפסח טעונים מתנה אחת כנגד היסוד

שאלה: כנגד היסוד מנא לן? תשובה: א"ר אליעזר אתיא זריקה זריקה מעולה: לומדים בגזירה שווה מעולה, מלשון 'זריקה' שנאמרה בשניהם.

שאלה: ועולה גופה מנלן? ומניין לנו שבעולה עצמה צריך לתת את הדם כנגד היסוד? תשובה: דכתיב "אל יסוד מזבח העולה" לימד על עולת חובה שטעונה **יסוד:** כי המילה "העולה" מיותרת. נרש"י מציין שהגמרא לעיל דף נב' מסיקה שלומדים זאת מק"ו והפסוק הולך לדרש אחרת, אמנם כאן הגמרא הביאה את הדבר בקיצור].

קושיא: אי מה להלן שתי מתנות שהן ארבע, אף כאן שתי מתנות שהן ארבע: אם אנחנו לומדים גזירה שווה מעולה, אם כן נלמד מעולה גם שצריך לתת 'שתי מתנות שהן ארבע' כמו בעולה! תירוץ: **אמר אביי:** למה התורה הוצרכה לכתוב פעמיים שזורקים את הדם על המזבח 'סביב', דהיינו שצריך לתת ארבע מתנות בארבע צדדי המזבח, גם בעולה וגם בחטאת? אלא היא כתבה זאת פעמיים כדי שלא נלמד משם למקומות אחרים. כי יש לנו כלל 'שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין'. [ואביי מחדש שלא רק ב'בנין אבי' אומרים את הכלל הזה, אלא אפילו בגזירה שווה].

קושיא: הניחא למ"ד אין מלמדין, אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר? כי זו מחלוקת האם אכן שני כתובין הבאין כאחד מלמדין או לא. תירוץ: **הוי אשם שלשה, ושלשה ודאי אין מלמדין:** גם בקרבן אשם נאמר שצריך לזרוק את דמו 'סביב'. וכשיש שלושה פסוקים כאחד, לכו"ע הם לא מלמדים למקום אחר שלא כתוב בו את הדין הכתוב בהם.

*

למדנו במשנה - הבכור נאכל לכהנים: לשני ימים ולילה אחד (באמצע).

יוצא לאור ע"י

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

תנו רבנן - מניין לבכור שנאכל לשני ימים ולילה? שנאמר וכו': נאמר בבכור "וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׂוֹק הַיָּמִין" הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים. מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד, אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד.

זו שאלה נשאלה: והשאלה הזו נשאלה לפני החכמים בכרם ביבנה (כמה זמן אכילת בכור?). וענה רבי טרפון - שני ימים ולילה אחד.

היה שם 'תלמיד' אחד שבא בפעם הראשונה לבית המדרש הזה, והוא רבי יוסי הגלילי. הוא שאל את רבי טרפון - רבי, מניין לך?

אמר לו רבי טרפון - אני לומד 'בבבין אב' משלמים. כי שלמים הם 'קדשים קלים' וגם בכור הוא 'קדשים קלים'. אם כן מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד, אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד.

אמר לו רבי יוסי הגלילי - למה לא נלמד 'בבבין אב' מחטאת ואשם? דהיינו בכור ניתן מתנה לכהן, וכן חטאת ואשם בשרם ניתן במתנה לכהן (מה שאין כן שלמים שבשרם ניתן לבעלים). אם כן מה חטאת ואשם נאכלים ליום ולילה, אף בכור נאכל ליום ולילה.

אמר לו רבי טרפון - אם אנו באים ללמוד 'בבבין אב', עלינו לדון דבר מדבר שדומה לו. ובכור דומה לשלמים. כי שלמים אין באים על חטא, וגם בכור אינו בא על חטא (מה שאין כן חטאת ואשם שבאים על חטא). ולכן אנו לומדים משלמים, שכמו ששלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד כך גם בכור.

אמר לו רבי יוסי הגלילי - אכן עלינו לדון דבר מדבר שדומה לו, אבל בכור באמת דומה לחטאת ואשם. כי בשניהם יש מתנה לכהן כנ"ל. ועוד שחטאת ואשם אין באין בנדר ונדבה וגם בכור כן. ואם כן עלינו ללמוד מחטאת ואשם שכמו שהם נאכלין ליום אחד, אף בכור כן.

קפץ ר"ע ונסתלק ר"ט: לרבי טרפון לא היתה תשובה, ורבי עקיבא ענה - באמת לא לומדים זאת ב'בבין אב' משלמים, אלא לומדים זאת ב'היקש', ויש כלל שאין מקשים על ההיקש. נאמר בבכור "וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׂוֹק הַיָּמִין לָךְ"

יְהִיָּה" הקיש הכתוב את בכור לחזה ושוק של שלמים, כמו ששלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד כך גם בכור.

אמר לו רבי יוסי הגלילי - למה להקיש אותו לחזה ושוק של שלמים ולא לחזה ושוק של תודה? (כי רק בשני קרבנות אלו החזה והשוק ניתן לכהנים). אני מקיש אותו לחזה ושוק של תודה, בגלל שיש לנו כלל 'תפסת מרובה לא תפסת', ועלינו להקיש אותו לזמן המועט יותר שהוא הזמן של תודה (יום ולילה) ולא לזמן המרובה של שלמים (שני ימים ולילה). ועל כן כמו שתודה נאכלת ליום ולילה, כך גם בכור.

אמר לו רבי עקיבא - אכן לומדים בהיקש מתודה ולא משלמים. אלא שנאמר שם פעם נוספת לשון 'הווייה' **וּבְשָׂרָם יְהִיָּה לָךְ ... לָךְ יְהִיָּה**, ללמד שצריך להוסיף עוד 'הווייה' אחרת על מה שלמדנו מתודה, דהיינו יש להוסיף עוד יום. סך הכל שני ימים ולילה אחד.

וכשנאמרו דברים לפני ר' ישמעאל, אמר להן - צאו ואמרו לו לר"ע טעיתה: טעית במה שחזרת בך! כי באמת כן לומדים בהיקש משלמים. וזאת בגלל שאי אפשר ללמוד בהיקש מתודה. כי הרי בתודה לא כתוב חזה ושוק, ומהיכן היא לומדת שיש בה חזה ושוק? בהיקש משלמים. ואם כן, וכי 'דבר הלמד בהיקש (דהיינו תודה) יכול לחזור וללמד בהיקש (לבכור)? לא! ולכן עליך ללמוד כפי שלמדת בתחילה משלמים.

עד כאן הברייתא.

שאלה: ור' ישמעאל האי "לך יהיה" מאי עביד ליה? מה הוא ילמד מהכפילות בפסוק הנ"ל "לך יהיה"? תשובה: **לימד על בכור בעל מום שהוא מתנה לכהן, שלא מצינו בכל התורה: ללמד שאפילו בכור בעל מום ניתן לכהן.** ודבר זה אין לנו אפשרות ללמוד אותו ממקום אחר בתורה אלא מכאן. **ור"ע - יליף ליה מ"בשרם" חד תם וחד בעל מום:** רבי עקיבא לומד שבכור בעל מום ניתן לכהן, מלשון הפסוק הנ"ל "ובשרם" בלשון רבים, ללמד על שני בכורות אחד תם בלי מום, ואחד בעל מום. **ור' ישמעאל - מבשרם זהנך בכורות קאמר:** ורבי ישמעאל מפרש את המילה "ובשרם" על שלושת סוגי הבהמות שמביאים מהם בכור; בכור שור, בכור כשב, בכור עז.

שאלה: **במאי קמיפלגי?** במה נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא, הרי לכו"ע דבר שלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש, ואיך רוצה רבי עקיבא שתודה תלמד על בכור בהיקש את מה שהיא למדה משלמים בהיקש? תשובה: **מר סבר 'הימנו ודבר אחר' הוי היקש, ומר סבר לא הוי היקש**: הדין של חזה ושוק בתודה אינו היקש גמור, מכיון שקצת מהדין שלו נלמד מעצמו וקצת מחבירו. דהיינו הדין שצריך לתת מהתודה את החזה והשוק נלמד בהיקש משלמים, אבל הדין שהם נאכלים ליום ולילה מפורש בתודה עצמה.

ונחלקו ר"ע ורבי ישמעאל, האם גם בכזה מקרה לא ניתן ללמד בהיקש (מתודה לבכור) דבר שנלמד בהיקש של 'ממנו ודבר אחר' (משלמים לתודה). או שכאן כשהתודה מלמדת על בכור, זה לא נקרא היקש הלמד מהיקש, כי רק כאשר כל הלימוד הראשון הוא בהיקש אז לא לומדים שוב בהיקש ממנו. לדעת ר"ע היקש של 'ממנו ודבר אחר' אינו נקרא היקש ולכן תודה מלמדת בהיקש לבכור. ורבי ישמעאל חולק, ולכן תודה לא יכולה ללמד לבכור ולומדים משלמים.

קושיא: **בשלמא למ"ד וכו'**: ביום הכיפורים הכהן מזה מדם הפר אחת למעלה ושבע למטה בקודש הקודשים, ואחר כך מזה מדם השעיר אחת למעלה ושבע למטה בקודש הקודשים. גם בפר וגם בשעיר כתוב שצריך לעשות הזאה למעלה והזאה למטה, אבל לא כתוב את מספר ההזאות שצריך לעשות למעלה ולמטה בשניהם, דהיינו בפר כתוב רק את המספר שבע למטה, ובשעיר כתוב רק את המספר אחת למעלה. ולומדים בהיקש זה מזה, שבכל אחד מהם צריך לעשות אחת למעלה ושבע למטה.

בנוסף כתוב שם "וכן יעשה לאהל מועד" ללמד שצריך להזות מדם הפר ומדם השעיר גם בהיכל כנגד הפרוכת. ולומדים בהיקש מההזאות של קודש הקודשים שיש להזות גם בהיכל אחת למעלה ושבע למטה. אך הרי כאמור יש כלל בידינו שבקודשים לא לומדים היקש מן ההיקש?

אמנם למ"ד ש'הימנו ודבר אחר' לא הוי היקש, ניחא. כי בפר והשעיר כתוב בכל אחד מקצת מהלימוד ואת השאר הוא לומד מחבירו. דהיינו כתוב בפר שבע למטה והוא לומד בהיקש את אחת למעלה, ובשעיר כתוב את האחת למעלה והוא לומד בהיקש את השבע למטה. ואם זה לא נחשב היקש, מובן מדוע קודש הקודשים

מלמד בהיקש להיכל את מספר ההזאות. אבל למ"ד שהימנו ודבר אחר נחשב להיקש, איך קודש הקודשים יכול לחזור וללמד בהיקש להיכל את מה שהוא למד בהיקש?

תירוץ: מקומות הוא דגמרי מהדדי: ההיקש הראשון הוא על ה**בהמות**, דהיינו הפר והשעיר שלומדים זה מזה. ואילו ההיקש השני הוא על ה**מקומות**, דהיינו ההיכל שלומד מקודש הקודשים. ממילא ההיכל אמנם הוקש לקודש הקודשים, אבל קודש הקודשים לא הוקש לבהמות. ואם כן אין זה היקש הלמד מהיקש, אלא שני היקשים שונים.

ואיבעית אימא - חוץ מפנים בחד זימנא גמיר: מכיון שההיכל צריך ללמוד בהיקש מקודש הקודשים את עצם הדבר שכתוב בפירוש בקודש הקודשים, דהיינו הזאת השעיר אחת למלעלה והזאת הפר שבע למטה. אגב כך הוא כבר לומד גם את ההיקש שבינם לבין עצמם. (אבל אם ההיכל היה צריך ללמוד מקודש הקודשים רק את מה שהוא למד מההיקש שבין השעיר לפר, היה זה 'היקש הלמד מהיקש').

קושיא: בשלמא למ"ד לא הוי היקש, היינו זכתיב וכו': הברייתא עוסקת בקרבן תודה. בקרבן תודה יש להביא שלושה סוגי לחמים של מצה וסוג אחד של חמץ. את מספר הלחמים שיש להביא בכל סוג, לומדים בגזירה שוה ממעשר שני, והיינו עשר בכל סוג. אבל את הכמות של כל לחם לומדים בהיקש מ'שתי הלחם'. נאמר בשתי הלחם **"והקרבנתם מנחה חדשה לה'."** ממושבתיכם **תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרונים ... חמץ תאפינה**". המילה "תביאו" מיותרת ללמד בהיקש שבכל מקום שמביאים קרבן חמץ, יש להביאו בכמות הזו. כמו שבשתי הלחם יש שתי חלות של שני עשרונים, והיינו עישרון לחלה, כך גם בלחמי חמץ של תודה כל לחם מכיל עישרון.

שואלת הברייתא: אי מה להלן שני עשרונים אף כאן שני עשרונים: אולי נלמד בהיקש, שכמו שבשתי הלחם שתי החלות מכילות ביחד שני עשרונים, כך גם בתודה כל העשר חלות חמץ, מכילות ביחד שני עשרונים. ומשיבה: **תלמוד לומר "היינה":** ובמסכת מנחות מבואר הלימוד (רש"י). שואלת הברייתא: **ולמדנו עשרה לחמץ. עשרה למצה מנין?** ועדיין מניין שגם בחלות המצה כל אחת מכילה עישרון?

ומשיבה: ת"ל "על חלות לחם חמץ" נגד חמץ הבא מצה: הפסוק מקיש אותם זה לזה.

אם כן, בחלות חמץ של תודה יש 'הימנו ודבר אחר'. כי כתוב בהם המספר של עשר חלות (דהיינו לומדים זאת בגזירה שווה ממעשר שני ולא מהיקש). והם לומדים בהיקש משתי הלחם את הכמות של עישרון. ולכן, למ"ד שבכזה מקרה ההיקש של חלות חמץ משתי הלחם (לעישרון) אינו נחשב ל'היקש', מובן מדוע הם יכולים ללמד בהיקש לחלות מצה של תודה שיהיו גם הם עישרון. אבל למ"ד שההיקש של חלות חמץ משתי הלחם נחשב להיקש, אך הם יכולים לחזור וללמד אותו לחלות מצה?

תירוץ: ~~תביאו~~ **תביאו** ~~היא~~ **ריבויא הוא**: המילה "תביאו" המיותרת בשתי הלחם אינה מלמדת בדרך של 'היקש' ללחמי תודה, אלא בדרך של 'ריבוי'. דהיינו לרבות כל פעם שיבוא לחם חמץ, יש להביאו כך שכל חלה תהיה עישרון. ולכן חלות חמץ יכולות ללמד בהיקש לחלות מצה, כי יש כאן רק היקש אחד.

*

למדנו במשנה - הפסח אינו נאכל: וכו' אלא עד חצות

מאן תנא? הסובר שקרבן פסח נאכל עד חצות?

דתניא רבי אלעזר [בן עזריה] אומר וכו': נאמר כאן באכילת פסח "בלילה הזה" ונאמר להלן "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה". מה להלן מכת בכורות היתה בחצות, אף כאן אכילת הפסח עד חצות. אמר לו ר' עקיבא - והלא כבר נאמר "ואכלתם אותו בחפזון" דהיינו עד 'שעת חפזון', שהוא אור הבוקר אז יצאו ממצרים בחיפזון.

וא"כ מה ת"ל "בלילה הזה"? ללמד שפסח נאכל בלילה. כי היינו יכולים לומר שפסח צריך להיות כמו כל הקודשים הנאכלים ביום ההקרבה, וכך גם פסח יהיה נאכל בערב פסח עד ליל פסח. על כך ת"ל "בלילה" ללמד שבלילה יהא נאכל ואינו נאכל ביום. עד כאן הברייתא.

מבואר שנחלקו ראב"ע ור"ע האם זמן אכילת הפסח עד חצות או עד שיעלה עמוד השחר. ועל פי זה אמר רב יוסף שמשנתנו סוברת כראב"ע.

אמר ליה אביי: מניין שמשנתנו סוברת כראב"ע, וכוונתה לומר שזמן אכילת הפסח מדאורייתא הוא עד חצות? אולי המשנה מדברת על הזמן מדרבנן, שגם לר"ע גזרו רבנן שאכילת הפסח עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה שלא יעבור לו זמן האכילה.

תירוץ: א"כ מאי אלא עד חצות? אלא כי התם, מה התם דאורייתא אף כאן נמי דאורייתא: מדוע אומר התנא שהפסח נאכל "אלא עד חצות"? היה עליו לומר כמו בשאר הקרבנות שנאכלים 'עד חצות'. אלא התנא משתמש בכוונה באותה הלשון של 'אלא' שבה משתמש בשאר הדינים של פסח שהם מדאורייתא (לילה, מנויים, וחצות) - 'הפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא למנויו, ואינו נאכל אלא צלי'. כדי ללמד שגם הדין של אכילה עד חצות הוא מדאורייתא.

הדרן עלך איזהו מקומן